„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком, недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф.
на по године . . . . . 7 „
на четврт године . . . . . 3 „ 50 н
на један месец . . . . . 1 „ 20 н.
За Србију:
(у сребру.)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин.
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ„ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 новчића у књижари браће М. Поповића.

БРОЈ 156. У НОВОМЕ САДУ, У ПЕТАК 7. (19.) ОКТОБРА 1877. ГОДИНА XII.

ТЕЛЕГРАМИ „ЗАСТАВИ“.

БЕЧ 5. октобра. — Из Петрограда се јавља званично: Велика победа код Карса. Муктар сузбијен, отето неколико топова и многи заробљени. Свеза Муктарова са Карсом прекинута.

Резултат избора у Француској 317 републиканаца, 99 бонапартоваца, 56 монархиста и 44 легитимиста.

БЕЧ 6. октобра. Славна победа код Карса: „Гази“-Ахмед Муктар паша **до ноге потучен**, три опкољене дивизије **предале** се Русима, заробљена војска и 7 паша, отето 35 топова и муниција. Пораз савршен. Муктар једва умакао у Карс.

Беч 6. октобра. Лорис-Меликов ударио 2. окт. на фронту Муктарову, која се пружала од Карса преко Аладрадага до Апрачаја. Ђенерал Лазарев добивши налог, да заиђе Муктару за леђа, узме позиције код Базарџика на Орлоку и Визинкеју. Муктар мислећи да је главна сила руска, упусти се у бој. Међу тим пробије Хајман 3. октобра турски центрум код Аолијара, јуриши на позиције турске, освоји табор и споји се са Лазаревим. Турска војска нагне бегати, центрум распуђен, десно крило заробљено, сам Муктар умакне у Карс.

БОЈНО ПОЉЕ.

Од свих пријатеља слободе и напретка људског давно очекиване победе руског оружја над турским почињу се да нижу. Тамо, где је најпре застало руско напредовање, на азијском бојишту, тамо се најпре и почело да разведрава и коло напретка славенског даље да креће. Кавкаска војска под врховним заповедништвом великог кнеза Михајила одржала је велику и сјајну победу. По оним вестима, које су нам до сад о томе најновијем боју стигле, био је то голем и савршен пораз на турској страни. Сирома Муктар паша није ваљда још ни дочекао татарина, који му од падише из Стамбола носи милостиву поруку, да је прозван „победиоцем“ — „гази-Муктаром“, а већ се тај придевак претвори у противност своју. Није шала, бити поражен до ноге у ономе часу баш, кад се лажни политични пророци надметаху уздизању имена његовог, кад браћа Мађари удесише у славу Муктарових победа демонстративна осветлења, која имаше да покажу, колико је мрачно у њиовим главама.

Па је мука још већа у томе, што се тај пораз од пријатеља турских никако неће моћи прикрити и забашурити. Кад се три дивизије — свакако преко 20.000 — предале Русима, кад је седам паша заробљено, толики топови с муницијом отети и кад је сам „победоносни“ војсковођа једва жив у Карс умакао: онда је и за туркољубиве очи јасно као сунце, да је за руско-турски рат у Азији наступило оно изненађење, које су енглески државници спремали за Русију на дипломатском пољу, а понајјасније је, да се у срам и поругу претвара сва она таштa слава, којом злуради непријатељи народносне слободе хтедоше да окруже Муктарово име.

Пораз Муктаров опомиње на катастрофу код Седана, где је такође заробљена француска војска са толико маршала и самим француским царем. Једина је разлика у томе, што се и сама глава војске, Наполеон III. предао у руке свога непријатеља. Муктара та судбина још није снашла, он је како на Вучјем долу у Херцеговини, тако и на овом Вучјем долу у малој Азији знао као вазда „победоносни“ умаћи. Тада га је бегство кроз Билеће у Требиње спасло од сигурне пропасти, а данас му је град Карс послужио као уточиште.

Француски је Седан био одлучио тада између Немачке и Француске ратну судбину. После тога пораза било је извесно да ће Француска на послетку подлећи морати. Ал' тада је у тој земљи истакла се такозвана републиканска влада за земаљску обрану, која је у богатству и одушевљењу народном нашла изворе, те је могла продужити рат толико, колико је част земаљска и народна захтевала. Но шта ће Муктар, шта ли ће турска влада после свог пораза код Карса? Снага отоманске царевине изцрпљена је, Муктарова војска, потоња турска узданица у Азији, заробљена и растурена, одпор даљи против славодобитних Руса немогућ. Катастрофа код Карса решила је ратну судбину у Азији пре, но што су се Турци и њихови пријатељи надали.

Зарад утехе своје они ће истина наваћати, да то бојиште није главно, на коме има да падне одлучна коцка ове исисточне борбе, наваћаће даље, да је том победом Русија само опрала ону пегу, коју је задобила на мачу своме за време војевања свога у Азији. Но сва та наваћања могу само тешити их, ал' од практичне вредности неће бити.

Јесте истина, азијско бојиште само је споредно бојиште, кад се на ум узме она цел, рад које је Русија на Турчина завојштила. Ослобођење хришћанских народа на балканском полуотоку решиће се на бугарском ратишту. Пак ипак овај сретни обрт у Јерменској важан је по Русију и угњетене народе двојако. Прво је тиме решено питање материјалне одштете за Русију, која у овоме рату толике жртве приноси. Освојењем Јерменске и заокружењем својим на обалама црнога мора Русија налази свој рачун и материјалну накнаду за све оно, што приноси на жртвенички олтар у овој љутој борби. Тим освојењем уједно је и питање интегритета турске царевине решено у корист потпуне независности хришћанских народа на балканском полуотоку.

Осим те материјалне вредности, пораз Муктаров код Карса још је од другог и то моралног значаја. Као црна тица злослутница долетаће глас о тој великој несрећи у Цариград, прелетиће сву отоманску војску и допреће ма испод земље и до опседнутог Османа, који је такође добио име „газије“ и османлијски орден. Та вест улиће у душе правоверника страх и трепет, поткрашће се у недра им гуја присојкиња, црна слутња, да иста коб и њима на европском бојишту претстоји. Стање њихово и тако је јадно и чемерно. После толиких тобожњих међдана и победа турских стоје им данас све три војске немоћне те чекају шта ће Рус одпочети, који им је ногом на прси стао и којег ни потиснути немогоше крај свег очајничког напора свога. У Плевни је Осман опшанчен, али и опкољен. У томе положају мора да гледа, како му се непријатељ подземно све то више прикучује, а овамо му никојим начином досадити неможе.

Па као што ће по Турке од немилог моралног утицаја да буде овај догађај код Карса, тако ће опет с противне стране да порасте крила у славенских бораца. Утицаће то повољно не само на дух руске војске, него и на све остале хришћанске народе. И тако се надамо, да ће победа код Карса бити почетак нове славе и величине славенске, да ће за победом на азијском бојишту узастопце сљедовати отсудне победе и на европском, те да ће турска и туркофилска низбрдица све то стрмепитије доле ићи. На тај начин може погодити Норткот, да ће наступити „изненађење, које ће у лаж утерати оне, који држе, да се овај рат још ове године неће свршити“, само што ће изненађење да изненади оне, који мислише друге изненађивати.

* * *

Книн, 15. септ. (*Нарочити допис.*) Од како је Деспотовић своје слепо поуздање у светињу међународног права и у неповредивост аустро-угарског земљишта, морао платити збегом, те се махом и његова чета раздесила, запојаше сви некрштени и крштени Турци — а ових има и сувише и у нас овамо — Осана! Помислише, да је тим устанку босанском нанесен самртни ударац, босанском устанку, који беше најзамашнији кост у грлу шевардавом и узетом полутанству аустро-угарске источне политике, јер беше чисто српски устанак. Турци се стадоше разметати, као да су заробили руског цара, а сарајевска промукла труба стаде трубити по свету, како нема већ ни једнога усташа у Босни те се већ и најжешћи народњаци почињу враћати на гаришта, обасјана обамрлом полумесечином. Но заборавише јадни, да није Деспотовић створио босанског устанка, већ њихова зла и вулуми и тиме пробуђена свест потлаченог народа.

Устанак босански није никако клонуо. Већ доносе разне новине, па и бечке званичне „Политичка Кореспонденција“ вести о напредној радњи чете Голуба Бабића, који је одмах после одласка Деспотовићева скупио чврсту дружину те кадгод му се даде прилика сеће Турке, где живи још народ осветник. Но како после Деспотовића тешко пада другом вођа, да набави себи одмах онај затор у свих усташа, што га је опште признати вођа имао, то је природно, да се и друге чете образују под иним вођама. Тако се пре једно десетак дана скупила дружина од 200 до 300 друга на Уништу под Луком Петковићем, која је у то доба ударила на једну чету низама, разбила је и једног низама под целим оружјем заробила. Сутра дан удари стотинак из исте дружине на Ливанском пољу на већу чету Турака, разбије их и посече два бега из Ливна, познате хришћанске крвопије. Тиме стече чета у огромног усташког живља у Босни, који само чека на ијоле знатнији успех да се бујно развије, толико поверење, да је после 3 дана придошла дружина из Бушкога блата 530 све по избор момака, те се исти дан, управо исту ноћ побише у околини Бушкога блата са Турцима, низамом и мустехафизом. Бој беше жесток и трајао је целу ноћ. Пред зору се Турци повуку са знатним губитком, док усташи, на против, немадоше никакве штете, до само што је један друг лако у руку рањен. По томе се види, како су се већ усташи извештили у четовању, у коме је главни задатак, наносити непријатељу што већу штету са што мањом својом погибијом.

Усташи су прилично снабдевени набојом (муницијом) а нешто и са храном, те су наумили зимовати четујући. Најтеже ће им бити са негом рањеника. У Книну им је најближа и готово једина болница, а та је у врло чемерном стању. Једина драгоцена снага што лебди над бедним рањеницима као анђео утешник дан и ноћ, та је врла Српкиња гђа М. М. Она беше пошла на Цетиње, да у служби „црвенога крста“ посвети своју слабачку снагу ублажењу грдних мука најузоритијих мученика и бораца за слободу. Но кад је на путу чула, да је у Книну далеко већа невоља, јер не беше ни живе душе, која би се хтела посветити нези рањеника, на часа не почаси, но сврне у Книн, где је дан данаске. Њезиној узоритој и прегорној дворби има се поглавито захвалити што су сви рањеници, поред у осталом најчемерније помоћи и хране, доброга здравља, те се мало који дан по један излечен не одпусти.

Учинили би роду глас г., уредниче, и ухватили би души места, кад би опомеули наше имућније родољубе, особито наше женске одборе, на велику оскудицу и невољу у тој болници. Сваки би дарак био задужбина. Особито је потребан свилац (шарпија) и остали рањенички повоји и прибор.

Са босанске границе 2. октобра 1877. Ново из Босне готово немамо ништа, окром једно те једно: сваки дан јаук и лелек убоге христијанске дјеце и жена; турски зулум превршио је сваку мјеру у Босни, и већ и оно сужњи Христјана Босанаца што је било заостало у Босни, махом побјећи ће голом душом у Аустрију.

Сад баш на Мијољ-дан пребјеже преко старе Градишке више од четир стотине душа христијански; тако су у здрављу султана речени мученици турским зулумом измождени, страшно је погледати — више на авет нег на човека наличе! — жене и дјеца, голо, босо, отрцано, бледо као крпа од турског страха, немају ништа ни у десној ни у левој, — али ипак фала богу кад главу изнесоше живу, испод турског устава, који само на папиру лежи. — О Јевропо, просвјештена Јевропо! Нек се косне срца твог, пошљи у пашалук Бањалучки у Босну одабрана лица, па нек нејиду у вароши босанске, него у села куда раја живи, — пак ће видјети, — али само нек завири у рајину колебу и нек му кућу и одјело прегледа, — па ће сами узвикнути! О јадна рајо шта трпиш! О Јевропо, шта гледиш овако нечувено робство у плодној Босни, у сред просвјећене Јевропе.

Турци једнако шаљу крштене и некрштене своје чанколизе и шпијуне у Аустрију, па зову натраг у робство рају, на милост и немилост ага и бегова, ал им се нико не одазива, него шта више Турци говоре: Рајо, ајдете натраг, ви се немојте уздати у Москове и у Србију, ми смо веле Москове побили, а Србији рогове стукли. Турчин ће опет беговати, ата јахати, а Влахињу куландисавати, а Вла ће робовати, као што је и Актало рају Турчину одредио, да Турчина крувом рани.

Власи! Москова на Плевни нема више него деведесет, цар би и њи побио, али је царе мераметли (милостив). Власи! Шта ви мислите, сад су Сарајлије отишле на кнеза Николицу на Карадаг, и то саме аге и бегови, па и сам Мутевелија и Меремић, који су понели тајна сами гурабија четир стотине ока сваки, они ће, вира је, Николицу уватити и посјећи, па свршен посао.

Власи! Болан неуздајте се у ваure аустријске, па ни у Мађаре, — истина ми Турци гладимо низ длаку Мађаре, али ми знамо да је ђаур, па ма се и ногом крстио, није Турчину прави пријатељ, — ви Власи ништа не знате, да се крене 12 хиљада хак Турака, да би све краљеве покорили, (гако инџил каже) као што ће тако бити, док Николицу посијећемо. Ако Актала даде скупићемо 12 хиљада хак-Турака, пак ћемо на Будим, и узети лепи Будим и свето Турбе Ђулбаке, за којим прави Турчин плаче и са уздисањем спомиње. — Оно рајо и ви знате, да је Влах сваки раја, и да је Мухамед рекао, да Влах од Турчина до кијамета млађи бити мора, а и Мађари су Власи, ми вера је са њима лепо живимо, само док све Москове побијемо, па ћемо у Будим!!

А и Мађари знаду да су били некад наша раја, па да им није добро било, они би на Турчина мрзили. — Па ето, Власи, ви ајте слободно својим агама драгим. Бог је рекао да Вла Турчину служи. Видите Власи како су трговци Костићи били бунтовници, Власима пушке куповали и у ешкији били, они су свецу Мухамеду сад угодили, скут и руку командир-паши пољубили, овамо се повратили и сад, вира је, више него прави Турчин у корист свеца Мухамеда раде. Они су 75 ешкије домамили, па вира је, волимо их као свога пророка. Па и ви, вира је послушајте Костића, па ћете у ђенет (рај). (Али бадава, све тако изгледа, да су Костићи крвавији на очима угњетеној раји, већма него сто пута Бранковићи, и нико од православни не жели да онакве изреде и издајице очима погледа, — и сваки, ко се крсти, наденуо је име новим Бранковићи).

Тако Турци кроз њихове чанколизе и шпионе сужној раји са колим рјечма мекано простиру и причају за некакав устав турски на папиру, кажу: да ће се Босна у земни рај претворити, само сад треба султану за пет година порцију у напредак платити. То баш ми верујемо да се је већ у рај претворила, јер видимо да из раја босанског раја гола без обзира бјежи нагло у Аустрију, раја из раја бежи, мрзи ју голој у рају босанском живити.

Види се, да је сад Босна под уставом и мудром управом честите владе турске и њени ага и бегова, субаша и буљукбаша прави земни рај, — и то само за лисице, курјаке и јазавце, за сваку дивљу животињу, а за земног човека није. Тешко оној раји која се сад у босанском рају налази, а још теже оном бјегунцу, који се на турску милост и немилост повратио буде. Тешко оној души, која своју браћу наведе на то, да се сад без икаква права и слободе, у Босну врате. Народу треба права једнакост и слобода, и јемство од велесила, и да се скину народу са душе изјелице, отмичари, тирјани аге и бегови, — па тек онда сваки може у жељено отечество своје, — и народу треба, да аге и бегови све поврате, што су на правди поотимали, па за то ево како проклињем:

Проклет био, срамно име његово, ко послуша новог Бранковића, издајицу и безобразног изрода Костића и сву његову браћу и рођаке који своју заклетву под српском заставом изневјерише, и на српско име пљунуше, који се духом потурчише, и јадни страдални народ христијански наводе да се под мач самовољи и бесни башибозука врате, где курјаци само живити могу, није ли доста било на анџаре натакнуто дјеце, зар и ово тужна народа наводите, да их немилосрдни башибозуци искасапе, и као јагањце сјечи испробира. Видите, бог вам дао да вам је боље по туђини просити, него се овамо у Босну без права и слободе, и без јамства други просвећени јевропски држава овамо повратити; и наше су све имање Турци поотимали, и ми ћемо листом ма куд било бјежати, јер су јади превршили јадом; — и то само ако могнемо дјецу живу избавити, унутра Босне у тешањском

кругу, Турци су сву рану поотимали, па у Тешањ однели, — мрећемо и овде од глади, — а вама браћо, који сте свој живот спасли, саветујемо: да се нико од вас у Босну из Аустрије не повраћа, јер је сад баш зулум од Турака коптисао какви никад гори бити није могао, — ето вам са босанске границе поздравље.

= **Са босанске границе** 26. септембра. Дође ми до руке књига из чете брезовачке, па не могу да ју и вама несаопштим шта књига каже, какве поси гласе. Листак је подписан од воће Триве Амелице, четника Миле Пилиповића, Марка Станковића, Вајана Ерцега, те нема сумње, да није истинита прича о борби која би горе на љутој крајини. Љути крајишки Турци нешто су од зулума попустили, јер ешкија их таманећи, у страх утерала. У кратко књига прича, да је било боја са Турци код села Доловљане на Крајини. Погинуло 20 Турака а усташа 3 и 4 рањена. Заватили нешто блага и друге потребе за рану и одјело четницима, пушака и револвера. Чета је другче здраво и добре воље да се бије, док и браћа из Србије и Црне Горе не приђу ближе, пруже си братски руке, и сједињеним силама да пођу на дело ослобођења и ујединења српског. То је жеља сваког Србина Бошњака, зато живи и за то се боре, а не за којекакве „дугоносиће" планове, да народ српски и са они крај Уне и Саве сапутају у лапце лукавштине, док му не би и душу и тијело изјели. Народ српски у Босни непрољева крв, да га у ново робство окују, он војује за себе и своју народну српску слободу. Србину из Босне једина је жеља да са Србијом и Црном Гором у заједници дане будућности проведе. Ако народ босански под притиском бједе и искушења ћути, проговориће, кад се једном у слободни завичај врати, „коме, ће се приволети царству."

(*Убојна грчка снага.*) Појчем се много поговара да ће се можда и грчка умешати у овај садањи рат, вредно је да се зна грчка убојна снага. Један немачки лист донео је о војсци грчкој и њеном распореду овакав извештај:

Војска грчка има две дивизије пешадије и још специјалних трупа.

Прва континентална дивизија. У ову дивизију долази: Атинска бригада, под командом потпуковника Димитрокарака. У ову бригаду рачуне се: 1-ви пук (два атинска батаљона), у Атини; 2-ги пук (један халкидски а један тивански батаљон), у Халкиди; 3-ћи стрељачки батаљон, у Хипату. Мисолонска бригада у Ласији, под командом потпуковника Јенисарла. У ову бригаду долазе: 3-ћи пук (један батаљон салонски а један ливадијски), у Ливадији; 4-ти пук (зејтонски и стилијски батаљон). у Зејтону; 4-ти стрељачки батаљон, у Хардику.

Друга дивизија у Пелопонезу. У ову дивизију долази: Патраска бригада у Триполу, под командом пуковника Дезидера, у којој су ови пукови: 5-ти (један патраски а један каламатријски батаљон), у Патрасу; 6-ти (навплиски и триполиски батаљон), у Навплији; 1-ви стрељачки батаљон, у Караваесару. Бригада краљеве гарде, под командом пуковника Томиндиса, у Мисолонги: 7-ми пук (батаљон мисолоншки и агринионски) у Мисолонги; 8-ми пук (крфански и левкански батаљон), у Крфу; 2-ги стрељачки батаљон, у Капреридн.

Специјалне трупе. Инжињерски батаљон од четири чете; два пука артиљерије, под командом пуковника Сапамука; један пук коњице од пет ескадрона.

Већи део ове војске стоји сад на граници. Сваки батаљон у ратно доба има 1,371 човека и раздељен је на осам чета; стрељачки батаљони имају само по 691 човека и раздељени су на четири чете. У ескадрону се броји 107 коњаника.

Што се допуне тиче, грчка војска има ове елементе: линејну војску; три млађе класе резерве; резервисте од 23—26 година, који чису служили у војсци; добровољце који се покупе по Грчкој или дођу из Турске.

Пешадија је наоружана пушкама налик на Ремингтонове, али сад мисле то оружје заменити Снидеровим пушкама. Артиљерија има шест брдских и шест других батерија; топови су Крупови. Грчка флота има 32 ратне лађе; једна је од њих оклопница и наоружана је с 12 топова.

НЕ МОЖЕМО ПРЕМУЧАТИ.

У Босни 30. септ. 1877.

Кад је бљеђани монах Петар, позивао западнохришћански свјет, да хита ослободити онај комад земље, у којој је Христос само неколико сати као жртва јудског бјеснила и крволоштва лежао, нити слаби женски пол нити мала дјеца — а да не говоримо о окрњеним главама и властницима и научењацима, — шћедоше дома остати. Сваг је за највећу и најсветију дужност држао припомоћи, да се „гроб господњи" од некјерних ослободи. Од рим-папе Урбана II-ог па до посљедњег попа, тај крстоносни рат с најусхићенијим и најсрдачнијем начином проповједаше и препоручваше.

А како је данас? Како се сад тај побожни хришћански свјет влада? Папа Пијо IX. благосиље турско оружије и жели да оно побједи! Сва скоро западна Јевропа аплаудира лажљивим и на десет, девет, сврх измишљеним ратним вјестима турским. Те западне Јевропе новинарство, радује се погибији руској — хришћанској! Као да се смрти дивље звјеради тиче, а не милијуна хришћанских душа, за које је онај спаситељ као човјек на крсту издахнуо, чији гроб тих западних Хришћана предци хиташе ослободити. Но мјесто да се гнушају толике саблазни, а они хотимично и тенденциозно пакленe лажи шире. Грозоте турске благодет су прећу свега што Русија чини. Не стиде се са фалшљивим и сиротичним начином писати, да је боље и да милијуне хришћана погине, него ли да барбарска Русија сатре ту њиову безбожну цивилизацију? Некад су католички краљи, „христољубиви" владаоци, „апостолска" величанства, свете римске папе, за највећи грјех проглашавали оно зашто данас: „Te Deum" по црквама пјевају!!

Можемо ли ово премучати? Има ли тог туркофилског адвоката, који би нам доказати могао, да данас нема на свом западу ни искре осјећања хришћанско-религиозног, него само странки католичко-протестански. Француског народа краљеви на милијарде су трошили, само да неки обичаји, које су свештеници завели, не ухину се. А данас скоро сва штампа, тог слободног и републиканског народа нема ријечи да толико крволоштво турско жигоше и толику невину хришћанску крв пожали! Да је одкуд, која западна држава, на мјесто Русије, своје војске повела, да нас помогне ослободити, западна штампа нашла би ријечи у свом ријечнику да одма то ратовање прогласи и светом и најплеменитијом и најузвишенијом мисијом. Ту би као пећурке и пјесници, и говорници и новинари ницали, који би знали најдивнијим слогом цивилизацију запада преузносити и захвалност источних хришћана и људске повјести затраживати Али што најплеменитију задаћу, која се замислити може, велика, православна и словенска Русија врши, и ослобођење толико милијуна источних Хришћана испод најбруталније силе остварује, то је дјело насиља и жеља конфискације! Сувише подло!

Ми бар ту политику појмити не можемо, која никако друге сврхе нема, до ли просте негације, све и кад би се догодити могло — што је, валај, не могуће, — да Турци Русе и њихове сувезнике и избавиоце потуку. И тко су ти Руси, од којих се тако ужасно западни свјет страши? Нека дође у подне или пола ноћи, у ма који му драго час — Инглез, Француз, Шпањолац, Немац, Мађар, Талијанац, па и Кинез и Јапанац, — и у најпростију колибу руског сељака, или у богате дворе руског великаша, тако ће бити примљен и угошћен, као на божић код своје куће, па би тај Рус и халјину са себе продао. А како Турчин прима? Ту је доста упр'ти прстом па петстолетно робовање источних Хришћана и на она крвна дјела што Турци починише само до сад од почетка устанка и овог ратовања.

Тежња пак Русије, особито од оног вријемена од кад је прегла ослободити хришћанство и њихове земље са самоуправом опет њима повратити, може се у свим њезиним државним делима видити. Да је Наполеон I. послушао савјет Александра I. најприје преко кнеза Количева и Маркова а кашње преко кнеза Петра Петровића Долгорукова и то и онда кад је већ против њега коалиција скоро готова била, Наполеон не би никад као роб на острву св. Јелене умро, нити источни хришћани то подносили и поднијели, што поднесоше. У мемоарима министра инглеског Пита, као и Фокса, лорда Моира (љубимца краљева), Гороуба и других знаменитих личности оне доби, може се махом читати, какав је дивни пројект љубимац цара Александра I. Новосиљцев и преко воље грофа Воронцова британској влади предлагао. Нити има икакве сумње да Русије и њеног цара Александра I. није било, никад талијанско и немачко ослобођење свјет доживио не би. Данас би, не само Талија него и Бељгија, Швајцарска, Холандија па можда и трећи дјео Немачке француским префектурама биле. Јер све до 25. октобра 1805. пруски краљ Фридрих Вилхелм није хтјео ни да чује што о непријатељству против Наполеона I. а његови министри и љубимци Гарденберг, Хаугвиц и други, виши су Наполеоновци од Наполеона били. И да тог дана главом цар Александар у Берлин не дође и управ на силу краља пруског у рат противу Наполеона неувуче, ко би му могао на пут стати, кад је на пет дана прије тога то ј. 20. октобра 1805. аустријски ђенерал Мак са 23,000 војника и 59 топова предао му се а сва остала војска преда којекуда, горе него код Краљев-градца 1866. Тај исти Наполеон рече кнезу Долгорукоме: „Није ништа лакше колико се мени са императором Александром помирити. Шта се њега други тичу? Он што гођ оће може имати. Оће ли Влашку и друго што, нека изусти, па ће све имати." Гордо и племенито Долгоруки у име цара Александра понуду је ову Наполеонову одбио рекав:„Цар Александар има довољно земаља: он оће ослобођење Холандије, Швајцарске и Талије — Сардиније и . . . ." Овде га Наполеон прекине с ријечи: „То не могу". Па особито кашње Аустерлицке побједе, да не бијаше дивног јунаштва и беспримерног самопрегоревања све православне Русије и свете Москве, који други народ могао би се славодобитном Наполеону одупрјети и његову славу помрчати а њега до сињег роба свести с најсилнијег и најславнијег пријестола? Да, и оно живинче и она крволочна звјер, цар Калигула, кад је видио слику Омирову рекао је: „баците то на ђубре", и ако је славни Фидијас, читајући Омира, нацртао слику Зевса Олимпског казав: „Што више Омира читам, то су ми људи све то милији." — Нити је Русија за то крива, што је крв од крви и тјело од тјела већине оних хришћана, који даље, не само роњски, него подземни зрак дисати не могоше, а да се коначно не угуше. Нити је Русија у овом светом и узвишеном рату ишта друго била, до ли оруђе божјег промисла и оне чудотворне идеје хуманитета, правде и ослобођења која и живе и пита се са живим осјећањем.

Што пак и до сада није све онако испало како се је желило и од стране наше, заборавити не смијемо, ма да је свака војна по речима Жомина, велика драма, у којој суделују више мање иљаду наравствених и физичних узрока и која се на ниједан начин не може никаквим математичним калкулима подврћи, — да је француску војску у Седану на броју 75.000 опколило преко 200.000 (двјеста хиљада) пруско-немачке војске, а ону у Мецу од 173,000 преко двјеста и двадесет и пет хиљада. Па треба ли протумачити и оно, што је славни и јуначки Скобељев рекао: да никад свјет чуо не би за овакe пруско-немачке побједе, да су се Французи били као што се Турци бију,

Иначе, ако се је мислило, да ће се кроз неколико мјесеци оно све моћи ослободити што је кроз пет столећа робовало, то је дјетињасто било, па све да се и није знало да ће наш непријатељ са свакојаким средствима све робујуће хришћанске народе, који од толико вјекова раздвојено живиште, још већма раздвојити и помрсити обзиром на разлику порекла и народности, предања историчких економичких услова и социјалних обичаја и мноштво других којекакових низгредних и случајних чегрти и заћевица, које у одсудним тренутцима од неизмјерне штете и погибије могу бити, и које се ипак избећи не даду, јер коме је милије лично ужавање господство и власт, од народне будућности, среће и народног ослобођења, томе нико не доказа, шта је узвишено и славно, тај пада непријатељем и до'мрклог мрака чува његове интересе.

Све ово осим хиљаду других ствари премучати нисмо могли и ради себе и ради непријатеља.

ДОПИСИ.

Из српске Посавине. Пароброд „Кулпа" дошао је 30. септембра т. г. у ½10 сати у О. на на пароброд ску станицу.

Као обично, тако и тога дана било је људи, који су шетње, а други пута ради на станицу изашли.

ЛИСТАК.

ПОТОМАК ОБИЛИЋА.

Написао Чед. Мијатовић.

Почетком јула 1875. год. пријавио ми се један човек између својих 55 и 60 година старости, средњег стаса, врло крепко и снажно сложеног, с главом која би била интересантна студија за живописце, великим сведеним челом, очима плаветно сивим у којима се светлио осмех од неке чудесне смесе од доброте, љубазности и опет чврсте воље, нос сразмеран и добро оцртан, обрве, бркови и брада густи, масом још мрки и тек по врховима прогрушани њем првих година старости. Био је сиромашно, али врло чисто одевен. Први утисак који је на ме учинио — први утисак на који ја свагда много полажем — био је врло добар. Осећао сам да предамном стоји човек озбиљан, поштен и који у зноју лица свога једе хлеб свој — плод рада руку својих.

Радо признајем да ме је сам његов први појав некако заузео њему у корист. Заузетост та порасла је кад ми је казао — доста рђаво енглески мешајући „јанкизме" с германизмима, — да је грађанин северо-американског савеза, да у Минезоти има нешто мало земље, коју сам с децом својом обделава, да се у грађанском рату за ослобођење робља борио као прост војник за ствар слободе и да као рањеник и инвалид ужива малу пензију од шест долара месечно од републике. Све то што ми је казао, одмах ми је и потврдио документима американских власти.

Кад га запитах шта га је довело српском министру финанције, мој чича поћута осмехујући се као у некој ironији на самога себе па онда рече: „Ви ћете се смејати и можда ћете ме и сажаљевати као какву стару будалу, али цела је истина да сам ја од моје куће у Минезоти довде путовао два месеца, да у Србији потражим оставу мојих предака!"

Да човек дође да иште званичну дозволу на тражење блага, то није необичан појав у министарству финанције. Има година у којима се изда преко 25 концесија на таку радњу. Има година у којима тражење блага постане као нека психична епидемија која завлада читавим крајевима Србије. Али ме је зачудило да човек који је прешао давно половину века, који тако паметан, разборит, озбиљан и скроман изгледа, остави своју кућу тако рећи на крај света, путује преко мора и преко земаља два месеца, да дође да у Србији благо копа! И данас, кад већ мој сиромах познаник у гробу лежи, зачуђава ме то и особито кад погледам с коликом је ревношћу, издржљивошћу, с коликом несебичношћу у својој великој борби са сиротињом, радио да пронађе оставу својих старих. Цео се овај појав објашњава у неколико потпуним убеђењем његовим, да су писмена и усмена предања његове фамилије несумњиво истинита и да је остава још једнако на своме месту.

У течају две године које је он провео до своје смрти тражећи оставку, ја сам сматрао за дужност милосрђа да у више пута покушам да га разуверим о опстану те оставе. Али су сва моја напрезања и сви моји наводи били узалудни. „Не, не, Господине", одговарао би ми он са својим обичним осмехом у коме је помешано било сажаљевање и иронија, „да је та остава до сада пронађена, онда би ма што од њезиних ствари дошло ма у који европски музеј или у ма какву европску ризницу. Ја сам их све обишао и нигде не видех ни једне од оних ствари, за које по предању знам да су тамо".

Наравно да ме је одмах и у првој линији интересовало да сазнам од какве породице мој странац мисли да је? Његово прво казивање, коме је вазда доследан остао, било је овако:

„Ја се зовем Август Бојне фон Лазар. Родио сам се у Кемницу у 1818. Учествовао сам у покрету од год. 1848. као слободњак и морадо се селити у Америку. При поласку мој отац, који је тада још жив био, преда ми неке старе хартије и каже ми оно, што је њему његов отац казао, т. ј. да смо ми пореклом из Србије, да смо од славне фамилије која је у блиском сродству с фамилијом кнеза Лазара, да смо ми с тога и узели предикат фон Лазар, да смо некад били богати и моћни, да су некада у баштини наше фамилије били градићи Шумадија (?) Соко, Шабац и други. Отац ми је даље саопштио све, што је знао о тајни наше фамилијарне оставе, где лежи и шта у њој има".

Како је помињао Соко и Шабац, ја сам, имајући у погледу предања народна, у оном триуглу између Дрине и Саве у коме су и Соко и Шабац одмах помишљао на могућност да се линија фамилије Обилићеве продужила у потомцима, које је наша историја сасвим из свог рачуна изгубила. Августу Бојну кад је дошао у Београд није било непознато име „Обилић", али он очевидно није знао о свези Обилићевој с царем Лазарем нити о слави која име Обилићево окружује. Њиме је са свим преовладала мисао, да је он по предањима своје фамилије потомак кнеза Лазара, да се у његовој фамилији с тога и потписују „фон Лазар" и он управ треба да тражи благо кнеза Лазара. Мој му је савет био, да кад већ тврдо верује да има оставу и хоће да је тражи, нека је потражи по развалинама шабачког и подринског округа, око места које сам поменуо по предањима. Он ме је и послушао, те провео целу годину 1875 око тога посла у оним двама окрузима, а за тим се бацио на округ крагујевачки и моравску долину.

Још у мају месецу ове године био је пун поуздања да ће да успе, шта више, мислио је да је већи део знакова, саопштених му предањем, нашао на једној развалини не далеко од Крагујевца. Али се преварио и ту у надежди. Не имајући новаца вратио се у Београд пешице по највећој жеви свршетком јуна. Ја се тада нисам деско у Београду. На неколико дана по моме повратку буде ми јављено да је Август Бојне тешко болестан и да жели да ме види. Огледох му одмах и нађох га на самрти. Једва је неколико речи прозборити могао. Предао ми је бележницу своју с неколико хартија. Ово је било 1. августа у вече. Августа 3. у јутру у 8 сахати преминуо је у варошкој болници београдској.

Међу артијама његовим има и извод од тестамента, који је прадед Августа Бојна писао године 1759 у Браденбургу. Верност и тачност копије потврђена је читавим низом американских власти. Него у званичној потврди тог стоји, да има четири листа копије, а мени је дошло у руке само два листа. Она друга два листа или је изгубио Август Бојне или су му украли. А причао ми је и сам, да су му више пута крали његове артије и белешке. Најзнатније је у томе изводу, што још прадед Августов за самог себе каже, да се зове „Андрија Обилић!" Види се да је Андрија Обилић био врло вешт у причању, јер он не само да је често и много причао Немцима о војни у Србији те ови њему и кући његовој приденуше име „Бојне", него и његов опис покоља у Шапцу веома је жив.

(Наставиће се.)

СЛИКЕ СА VERGNÜGUNGS-ПУТЕШЕСТВИЈА.

I.

Драги пријатељу!

Као што ти је познато у мом Vergnügungs-Reise-Plan-у наумио сам и пут од Дунава до Саве пећи и Крајину све до босански брда обићи.

Седнувши дакле у Н. на лађу, дођем до Илока, јер то ми је прва и најзгоднија станица, која веже пут Дунава и Саве, боље, која води пут у Крајину.

Изишавши ту на станици, узмем кола до Шида, где сам одлучио преноћити. О путу од Илока до Шида немам ти ништа много казати, до ли то, да се већ једном накануло друм од Илока до Шапенграда правити, а желети је да се и даље тај рад настави докле треба, како би једном тај свет од незгодни и непроходими путева ослободио се, а и комуникација олакшала, јер најкрајње је време, да се и држављанима тих крајева очинско старање обрати и животне потребе подмиру, које

Истом што је пароброд стао а матрози даске за излаз наместили, зачу се нека узбуна на пароброду, и у исто време скочи један млад човек са колокрета на станичну лађу а одатле преко балвана на српску обалу, те стане узмицати.

Тај младић био је војнички бегунац, па су га војници из Митровице у Земун спроводили. Знајући каква га судбина као војничког бегунца чека, употреби излаз пашажера на своје спасење.

Пратња се састајала из једног каплара и три проста војника.

Дознавши војници да им је апсеник маглу уватио, не бринећи се ни најмање што су на српској обали, излеге са разглављеним пушкама на српско земљиште те у потеру за бегунцем. И заиста би сиромах ту свој гроб нашао, да се убијству није на пут стало.

Није толико жалосно, што су прости војници тако далеко заблудили, те се у потеру на туђем земљишту упустили, већ је зло и наопако, што на лађи бивши аустријски официри том безаконију на пут стали нису. Не само што нису на пут стати хтели, већ су војнике подговорили да га гоне и убију.

Та господа „официри“ за цело непознају међусобни уговор ових држава, или неће да знају. Или можда та господа мисле, да у овој земљи нема власти, које закон врше? Не знаду ли та господа, да се из тог гоненја највеће зло изродити могло.

То гоненје по српском земљишту трајало је подпуни $^3/_4$ сата а г. капетан лађе чекао је док су ти занешењаци по трњацима мотали.

Господин капетан добро зна, да он на једној станици дуже стајати не сме, већ само док утовари и истовари.

А зашто је то сад чинио, кад други пут, кад момци даску из лађе ваде, дођу два или више пашажера, неће у лађу да прими.

То слепо насртање из лађе а улетање са натегнутим пушкама у село Забрег, коштало би више невини жртава, да се није благовремено тој бољи лек нашао.

После $^3/_4$ сата узалудног тражења, да заоставши каплар са избацом 3 метка знак, да се гонioци врате, — дођу, ал без гоњенога, који је сретно и на чудновати начин свој живот спасао.

Желити би било, да се тако што више недогоди. **А.—Б.—Ч.** —

Градуса (у Банији) 26. септембра. Писах вам подавно, да је оће на срамоту наше обћинске управе погинуо Бошњак Васа Поповић, мислећи е ће и наше више власти обазрети на наш јавни глас се дати нам закону заштиту, задоволење. До данас *још* невиђамо, да је кога и глава забољела. Пандур се по уреду шеће пркосећи народу, да га је „закон“ убио. Ако има такав закон у ћесарији, то су у Турској бољи закони. Вјера је: јесу. Да је бег, спахија рају убио већ би га заптије у Бишће пред кајмакама одвели, и би седио у хапсу, а оће у ћесарији, ће веле, да се све по ћитапу ради, пандур, жив и здрав у уреду је. Па тешто! Бошњак је убијен, мање је један хајдук, ко што у уреду реку, па шта ту треба више суда и правице.

Оваково неуместно разјашњавање закона, одузима цјену поштовања закона, обара углед државе пред народом, који је из туђе дивје земље доселио. Истражни г. судац неки се обазрео на овај догађај, јер несигурност, опасност живота за народ босански велике размере заузима. Стевана Драче убодено дете. Раде Лукача дијете из пушке смртно рањо Чово Вуђаклиа, кога је богати брат Симо сутра дан госпоштину уредску частио и напијао; догађај тај ни пријављен није. Прекјуче на мртво убијено дијете Миле Пилиповића.

Ко одговара за толика злочинства у првом реду? Одговарају они, који народ својим подучавањем на злочинство доводе, јер ни сам није бољи ако није горе васпитан, одрањен од оног, кога подучива. Наш начелник Вучинић дозвао све босанске кнезове и неке градуске обћине житеље па у дугој без главе и смисла држаној приднки, како су њиово господство били у Италији и Талијане тукли и убијали, окренувши се овдашњим житељима најпосле рече: Нађеш ли Бошњака у шуми, уби га; на њиви, уби га; у млину, уби га; с пута ако ти несаће, уби га. Тако начелник размирице развића, а власти за то све знају, до знања су стављене, па ипак никакве заштите, обране. Управа у Градуском уреду невредима стоји. Гледајући ове покоре, упитати се морамо: гди смо ми? И да ли се закона заштита неупотребљу је, што се то Бошњака тиче? Па да народ нема право, кад вели: овакав зулум нисмо вала ни од Турака трпили.

Несретни догађаји ови изазвали су нас на јавност, бојећи се горе посљедица, које ће пасти на одговорност наших власти, код којих се опажа нека промена напрам Бошњацима, који нису криви што су живи, и што уредски г. начелник подучава људе да убијају Бошњаке, ће до кога дођу.

У таквом се жалосном положају налази босански народ у Градуском уреду те за поболшање стања свога и сигурности живота гледа на скору помоћ од виших власти.

Невоља је догрдила, да се рећи мора: Јадна Босно шта си дочекала, ди што не погибе од Турака, изгинуће од христјанлука! — Тешко муци, у туђој руци!

Народна просвета.

ШАЉИМО ДЕЦУ У ШКОЛУ.

„Знање је светлост, знање је моћ,
Учимо браћо, дан и ноћ.“

Ово су знатне и красне речи, пуннозначајне, богате садржине просветног развића. Ове изкићене речи, ваља да пану свакоме родитељу и старатељу као алем камен на срце, те да дубоко усађене буду у грудма њиовима. Ако насловне речи „светлост и знање“ нађу места у свако по јединог члана људства, онда се наше просветно стање заиста у опширнијем обиму кретати мора. Како се просветно кретање у нас постићи може? Ево овако: ако будемо дознали прави циљ и правац данашње школе, ако будемо тежили за тим, да се потпуно о значају њеном осведочимо, и ако све то постигнемо, онда ћемо дознати њен прави смер, њену праву важност и корист. Дакле, шта је школа? Школа је она жива школа, која прво учи свакога, да може себе познавати — шта је. Учи науком, да можемо познавати ову природу која пита сваку створену твар. Школа је подобна једном врту, у коме се дивије воћкице облагорођавају; кошница у којој трудољубиве пчелице са вредном матицом раде. Школа је таково светилиште, које неукрађује полазак ни богатому ни сиромашку.

Кад школа такови благородни чињеница у себи имаде, кад такове благодети без разлике сталежа сваком појединoм обилато пружа, посредством којих сваки сретним постати може, у толико више, што може разликовати, шта ли је племенито шта ли пак неплеменито; онда родитељи и старатељи, ви нерушими ступци вами поверене дечице, у првом реду стојите, да младеж вашу приљежно у школу на науке шаљете. Пренте, пробудите се из сна, преоните и настојте у томе, да докажете да сте заиста разумели наслов овога поучнога чланка, да сте: „светлост, знање и моћ“ дубоко у срце ваше усадили, својски пригрлили, да сте своју децу извести дужни на оно просветно поље и на ону путању, која је крином њиовог благостања засађена.

Па промисли зрело, драги родитељу и старатељу, да је баш у пуном смислу и оном живећем и у малој колебици одвећ нужна настава, који је може бити више природно даровитији од највећих богаташких синова; али сирома нема извора (врела) нема благодјеја, који би му материјална сретства за његово изображавање пружао. Више нас на овом свету нижег и сиромашнијег стања и сталежа имаде, неже ли богатијег. Дакле, кад се не би мало обазрели и на ову нижу класу народа, који је сиромашнија, онда би нас врло мало и незнатно научени и изображени било.

Мили родитељи! Ја не велим да мора сваки високоизображен бити, који би само масна звања добивао, него пред очима имадем то, да ни једна душа, относно лице божијег створа и облика у колико је могуће не остане без наставе, која нам је тако нужна као корица леба, „јер човек без науке подобан је волу са позлаћеним роговима“; ова се изрека налази у првој књизи нашег славног списатеља Доситеја Обрадовића.

Обично наш народ вели за онога који незна читати ни писати, да је слеп код очију, и то је жива истина. С разлога ових могу као писац тврдити. Непрестано наш народ ропта и виче на општинске и друге чиновнике, како многи порез и намот од њи побирају, како је неправо итд. Тога свега, мој мили роде, нећеш имати у мисли, ако будеш као добар старешина вршио оно, што се од тебе, као од кућњег поглавице, захтева.

А то је, да шаљеш мушко и женско дете у прописано време редовно у школу; прво ћеш избећи с тим плаћање казне за отсуствовање своје деце, а друго нећеш дете своје без науке оставити, које би те касније проклињало, што си га оставио без слатке науке, без главног иметка; учиниш ли оно, што ти по природном закону као родитељу пристоји, онда ћеш сву досадашњу неправичну и неистиниту сумњу са себе отклонити и спокојно ћеш живети, без икакве сумње да те ко код твоји сопстени очију варати може и да те покрај свега вида у јаму пропасти баца.

Буди дакле свестан, мили родитељу и дични Србине, тргни се из сна свога, пак увиди главни услов без кога опстати неможеш а то је: без науке и просвете, с тога разбистри ум свој ког ти је милостиви бог дао, пак шаљи приљежно дечицу своју у школу, одговори позиву своме, који се од тебе као родитеља захтева, задовољи свакога поступком и радом, да ти нико ни у ком погледу замерити ни мане наћи може.

Завршујем ово моје праведно мнење, братски и по дужности учитељски позив на браћу Србе родитеље и старатеље с тим додатком, да им буде главно начело гледати у сунце а не у таму, а то ће рећи: да чине оно, што одговара свакој племенитој сврси, да се у добра дела угледају, и да дечицу своју што боље и више у школу на науку шаљу. —

„Србине брате, буди ми свестан,
Пак ћеш увек бити сретан!“

Млађане су већом чешћу снаге данашњи учитељи, који потпуно смем јавно рећи да познају и добро схваћају задаћу своју, да познају поље на коме ваља не уморно радити; у то име и живим у извесној нади, да ће се сваки брат српски учитељ својски око поверене школске дечице потрудити.

„Учитељу неуморно ради,
Да те народ још боље награди.“

У Новом Сланкамену, 1. октобра 1877.

Мојсије Бизумић.
нар. учитељ.

ВЈЕСТИ ИЗ САРАЈЕВА.

Сарајлије који још никако не шћедоше у Ерцеговину, морадоше на силу: Меремића (најбогатијег трговца у Босни) дигоше из кревета пет заптија и поћераше. Старог адију Ужичанина од 70 година на сами Бајрам оћераше, ма да су му оба сина отишла. — Тамо у Мостару завадили су се потурице: Ерцеговачке потурице не ће да признаду Старог Фазли-пашу за војводу. С тог је 30 септ. на брзу руку тамо отишао да их мири бег Љубовић, ког хвале као разборитог човјека.

— Прошли дана отишао је Костант-паша пут Лијевна, да као председник одштетне комисије буде. У истој комисији од стране турске учестова ће и један војнички паша, мисли се Измет-паша Узунић и Љевански кајмакам; од стране аустријске би ће Лијевански вицеконзул и окружни начелник Синески, за ствари на том крају, а за оне у крајини биће други од стране аустријске а исти од турске стране. У колико је нама ствар позната, ова комисија неће скоро ништа израдити, јер Турци од своје стране веле: Аустрији и ви сте нама још већу штету учинили. Завјера у Црном Потоку неће дати да се: мак на конац тера. Ради јавног мнења нешто ће се преформе учинити. Врана врани очију не вади. —

Што су неке стране новине разтрубиле, да је толико батаљона турске војске отишло на српску границу, то истина није, *јер те војске у босни нема*. Сад се и старци од 80 година у Ерцеговину терају, а одкуд не би војска да је одкуд има. Ви бар томе невјерујте. Све што је против Србије послато, то је оно мало у Бјељини. Иначе су границе *скоро пусте*.

— 29. п. м. дошло је овде преко 60 породица несрећних Никшићана, који проклињу трен кад су Никшић оставили. Смешно је један Никшићанин поступио. Кад му Босански башибозуци циглог коња отети шћедоше, овај се одупре на пушку и повиве: „та књаз ми га је поклонио, а ти, моја вјера, оћеш да ми га отмеш, неш више никад бога споменути, само ако за њега (коња) прихватиш“. На

сретнији предели и народи одавна већ имају и уживају.

Било је око 5 сахата после подне када сам пред Шид стигао. Улазећи у њега паде ми у очи по преко једном сокаку, на један спрат темељно зидана старија кућа са малим торњем, великим новим зградама и огромним простором, које је — као што ми кириіаш рече — добро и двор властелинства шидског. Исти двор, веле, да је од цигања града Деспотовца са Беркасова за време Марије Терезије — сазидан; у њему под оним торњем пак налази се унијатска црква. — Преко томе двору дакле — као што рече — пружа се сокак који пијаци води. Идући тим сокаком дођемо и до главног властелинског шидског „ајнкера“, који је најлепши ћошак заузео...

Стара ти је то брате, и изанђала спахинска одртина, која ни за украс каквом салашу а камо ли једној варошици неслужи! Жао ми је одиста, да је позната варошица Шид на најлепшем и главнијем месту свом, онако оклепаном и десператном зидином накарађена!... А чудо ми је и либералним шићанима, свесном одбору и заступству, да до данас неиспословаше, да се на место те оклепане спаинске одртине, подигне укусна и цели одговарајућа зграда, као главни и једини гостионик у коме ће поштен путник бар оно моћи наћи, које и са правом на таковим местима за своје рођене новце тражити има, а не за љубав спаинске самоволе, да толки путници од свију страна света, који туда — као главном земаљском цестом — преко године пролазе и путују, сваку оскудицу трпити морају!... Јер кад је то наопако увиђавно властелинство шидско, онако лепе, велике, цигљом зидане штале за своје коње и марву подићи могло, без сумње је, да је још пре требало и могло настојати, да се одавна место оне зидарске „ругобе“ подигне поштена и уљудна зграда за толки путујући свет, јер многи од путника и трговаца немају „намастира“ или „пфархаузова“ да „ајнкерују“, него му је нужно уљудно и добро место за своје рођене новце, а то су само пристојне гостионе...

Оволико брате о шидској властелинској одртини с поља, пре још, но што сам кроз „одваљену капију“ ушао, и пре но што сам кроз блато авлијом до одрпаног ходника дошао!!!..

Дошавши у речени ходник, дочека ме собарица, од које заиштем собу. После њеног „изволите“ сљедовао сам истој опет кроз неки други јадни ходник, у ком с леве стране једна врата отвори са речима: „изволите нумеро цвај.“ Но кроз отворена врата на моје чудо опазим, да је нумеро цвај сва „влажна“, на што јој речем, да ја нетребам „баде-кабину“ него пасажерску собу, нека ми дакле такову и даде... Но она видећи ме незадовољна одведе ме другој соби. Врата од те собе — над којима на довратку беше угљом „нумеро ајнц“ написано — беху затворена, но ипак се зато кроз широке пукотине комотно унутра видети могло!... И нечекајући да ми их собарица отвори, прихватим за браву, ал јест — оно „енглеска“, која се тек помоћу „простог ексера“ отвара!

Отворивши тако врата, пређем преко 1 стопу високог и 4 цола широког прага у „нумеро ајнц.“ Исти „ћумез бр. 1.“ наравно да је „вратима и брави хармонирао,“ јер иначе неби „баустилу“ одговарао!...

Чувши ту од собарице, да је још она „нумеро драј“ исте физиогномије као и „нумеро ајнц“, решим се у том „ћумезу“ и преноћити, јер иначе би морао „нахтпроменирати“, пошто у Шиду друге гостионе нема у којој би се преноћити могло, а такове и несме бити, јер би се иначе „спајинско право“ на „најдрзовитији начин вређало!...

А све да и хтедо нахтпроменирати, нисам могао у пркос летње ноћи, јер киша те ноћи пљуском је падала. Дакле као путник, коме у део несреће падне — у шидском властел. гостионику преноћити, био сам упућен и ја — обул небул, под тим несигурним спајинским кровом зору дочекати.

У вече при вечери седио сам са два три тамошња грађана у десператном салону са олупаним дрвено-гредним гранд-плафоном — подуже, прво, што сам желео да ми бавлење у „нумеро ајнц“ што краће буде, а друго, што сам се хтео о многоме те српске варошице известити.

Дошавши с њима у разговор, почнем им пребацивати њихов главни „хотел одртину“, и како општина бар ње и њеног интереса ради до сад настојала није, да се оно „чудо“ поруши, јер колико им тиме са материјалне стране штете чини, у толико и углед места ружи. А познато је, да се у свакој свестној општини пре свега стара, да јавна места и здања подпуно својој цељи одговоре, за коју се подижу и праве, а наиме гостионе, у које су толки путници упућени свратити, требају и морају свој пристојан углед имати, дочим се у таковим местима ништа бадава и за љубав нетражи; — на што ми исти приметише: „да је већ много пута реч у име тога дизана, тужбе и молбе надлежном месту слате, па и сама судбена поверенства — усљед многи опасно рушећи случајева — своја извиђења са вештаци предузимала, при којима је сваком приликом констатовано, да је цела зграда трошна и јадна, собе нездраве, све пак за једну кућу а камо ли гостиону неспособно.“ Но у пркос и томе, нити се од стране надлежне власти старало то зло одстранити, нити се неувиђавно и себично властелинство — према месту а и толко путујућем свету — дужним осетило, нову зграду саградити, од које толику хасну бере и брати може!

Али да, шта је шидском властелинству стало до светски путника и трговаца? Њему је само до тога стало да његово непропадне, а да се оно „само“ за то нестара, потруди се и местна а и надлежнија власт да „сирото властелинство zu kurz недође“!!... Приметити ми је овде, да је тај спахилук унијатског бискупа — дакле „поповско — и ништа више“!...

Што сам се, драги пријатељу код описивања шидског властел. „хотел-одртине“ дуже задржао, чинио сам с тога, што сам сматрао за преко нужно тачно те о свему у „оном ћумезу“ известити, да кад би те случајно несрећна судбина задесила, да у шидској власт. „хотел-одртини“ преноћити мораш, — пре свега свој живот код каквог осигуравајућег друштва „осигураш и тестаменту“ напишеш, јер и одиста ниси сигуран да се неће кров над главом срушити или греда пући, одвалити се итд., као што је пре кратког времена „цео кров са дерне шупе спао“, но срећом нико животом платио није“!...

Да је то заиста крајња немарност и багателисање толиког путујућег света, држим да сваки одобрити мора, који је само Шидом прошао и ту матору одртину видео, а „властелинство треба стидом да поцрвени, што само до сад до те увиђавности дошло није.“

Што се тиче самога Шида, може се рећи, да је лепа варошица на важном, лепом и здравом положају. Важном по томе, што велику и пространу околину има, која се шири од Дунава до Саве, а наиме цела граница, као и паорија од Митровице до Вуковара стиче се у њега, и своје потребе подмирује. Особито недељни сајам, који суботом бива, од највећи је и најглавнији у Срему. — Срезка област обузима више места са до близу 23000 становника. Општинска кућа веома је укусна и од најлепши у Срему. Но у пркос, томе срезу са толко душа и толке околине не нађоше у Загребу — приликом нове организације — за вредно једног лечника за тако огроман срез поставити, ма да нигде све до Митровице и Вуковара лечника нема!!! Наравно је да су усљед тога, као и нужде и потребе становника, са више страна молбе дотичним местима поднашане — но никаквог успеха... баш управо као у Енглеској!!!..

(Свршиће се.)

тај начин сачувао је коња и оно нешто на њему сиротиње. —

Прошли дана стигла су овдје два Инглеза: говоре да су љекари. Неколико Мацара и још некаких смуцајусе овуда. И овдјешње туркофиле мућак Ердељски смео је. Ми смо неђе рекли, да је Муктар-пашин сургум финта — обмана. Тако ће бити и оставка Алеко-паше. Та те фанариотске потурице горе су од сваког Турчина, а већи су Турци и од турског султана. —

НОВИЈЕ.

— Из *Париза* јављају, да је левичарски изборни одбор констатовао, да је за народну скупштину изабрано 330 републиканаца, и 179 конзервативаца; и 13 накнадних избора.

— Из *Цариграда* јавља „Ажанс Хавас", да је у Шипкином кланцу жестока канонада. — Руси су утврдили друм, што води у Габрово. — Руски бродови бомбардали су Сулину, а један турски брод с топовима, што је стајао пред Суликом, оштећен је тим бомбардовањем.

— Из *Горњег Студена* јављају званично, да је 1. (13.) о. м. преко 1000 башибозука напало на неко село близу Јелене, али да су их одбили 4 сатније и 2 ескадрона Руса; Турци су се брзо повукли натраг и имали су великих губитака; остали су много мртвих; с руске стране рањено је 4 човека. — Турци једнако прикупљају војску против царевићеве армије.

— Из *Беча* саопштавају, да ће по паришким вестима пре отварања народне скупштине француске Дифор бити позван да склопи министарство.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

КЊИЖАРА БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА У ПАНЧЕВУ

јавља учтиво

ШКОЛСКИМ ВЛАСТИМА

да су за ову школску годину у ње ова нова школска дела угледала света:

Земљопис за срп. народ. школе у Угарској 30 н.
Рачуница за V. разред нар. и 1. раз. виших девојачких школа — — — — — — 50 н.
— — за VI. разред нар. и 2. разр. виших девојачких школа, са сликама — — — — 55 н.
Спомоћна књига за разјашњење црк. појања од Н. Ђ. Вукичевића — — — — — — 45 н.
Приповетке из старог и новог завета од Ђ. Даничића — — — — — — — — 50 н.
Практичан поступак при настави у рачуну за I. разред од Св. Милетића — — — — 45 н.
Земљопис за III. и IV. разред, Повесница српска и отачаствена угарска од Н. Ђ. Вукичевића, све удешено за срп. школе у Угарској, угледаће што пре света.
Ван ових књига препоручујемо пажњи п. н. власти и сва дојакошња наша издања која су већином од високог школског савета за српске народне школе прописана:
Словенски буквар истумачен српски — — 14 н.
Мала земљеделска читанка. Написао др. Ђ. Радић, са 44 слике — — — — — 30 н.
Наша земља. Посрбио Ст. В. Поповић, I. Читанка за 5. разред — — — — — — 50 н.
Наша земља. II. део. Читанка за 6. разред 50 н.
Граматика срп. мала од Ј. Павловића — — 18 н.
Писмени састави. — — — — — — 14 н.
Јестественица. Од М. Т. Фрачковића — — 30 н.
Рачуница с обзиром на нове мере од С. Коњевића, I. за први разред 10 н., II. за други разред 12 н. III. за трећи разред 16 н. IV. за четврти разред 20 н.
Кратак наук мађарског језика, од Мил. Јанковића. Треће прерађено издање — — — 36 н.
— — II. део од проф. Ј. Поповића — — 30 н.
Природопис А Либена. I. Зоологија — — 25 н.
II. Ботаника — — 18 н.
III. Минералогија — 20 н.
Збирка народних песама за школску младеж обојега пола — — — — — — — — 10 н.
Основи физике за више разреде нар. школа, више девојачке школе и средње заводе. Од проф. М. Петровића. Са 47 слика — — — 50 н.
Наука о геометријским облицима. Од проф. М. Петровића. За 4. разред — — — 40 н.
Права и дужности грађана у Угарској, с додатком: срп. нар. црквена и школска самоуправа. Од Јов. Поповића управ. — — — 36 н.
О човеку. Спомоћна књига за учитеље и ученике. Написао М. Т. Фрачковић — — — 30 н.

Библичне повести новог завета. Од Н. Ђ. Вукичевића. Четврто издање — — — — 40 н.
Изјашњење свете литургије. Од Н. Ђ. Вукичевића. Друго поправљено издање — — 50 н.
Очење или каламљење с листом Од др. Ђ. Радића. Друго издање — — — — — — 10 н.
Како се састављају питања. Српски удесио Дим. Јосић — — — — — — — 50 н.
Кратак наук о глобусу — — — — — 10 н.
Поука о кућарству за учитељ. и више девојачке школе као и за домаћу потребу. Од проф. М. Петровића — — — — — — 45 н.
Човечије тело и његова нега. Са више слика. Написао проф. М. Петровић — — — 60 н.
Букварска читанка. За школу и народ написао Акс. Максимовић — — — — — 25 н.
Баштован од Н. Бибића. Са сликама — — 80 н.
Катавасија новија. Најпотпунија збирка црквених песама — — — — — — — 1 ф. —
Школа основног цртања. Од П. Мужака — 1 ф. 80 н.
Збирка геометријских тела од дрвета, за наставу у науци о геометријским облицима 4 ф. 20 н.
Шрајберове велике природописне слике за зид у 20 колор. таблица: 5 табл. сисавца ф. 7.25, 5 табл. тица ф. 7.25, 5 табл. амфибија ф. 7.50, 5 табл. растиња ф. 7.50.
Рачунаљка руска за рачунање с целим бројевима — — — — — — — — — 12 ф. —
Рачунаљка руска за рачунање с разломцима 12 ф. —
Глобус српски 8″ у пречнику — — — 6 ф. 75 н.
— — 8″ у пречнику с меридијаном 15 ф. —
Штица по методу Вукичевићевом — — — 2 ф. —
Писмарица на тврдој артији. Кутија — — 3 ф. —
Тискарије школске, као: школски дневник таб. 5 н.
Извештаји, белешке и сви искази школ. таб. 3 н.
Главни шк. записник, везан за 480 ученика 3 ф. 50 н.
— — — — за 960 ученика 6 ф. —
— — — — за 1920 ученика 10 ф. —

Овом приликом препоручујемо наше богато сложиште и свију осталих школских и педагошких дела и учила, што смо у особеном списку побележили.

Код школских књига, што их горе посебице наведосмо, и које смо ми о нашем трошку издали

дајемо на сваких 10 комада 1 комад на дар!

Поручбине извршују се брзо и тачно, а уз наплату при пријему.

Панчево при почетку школске године 1877/8.

Књижара браће Јовановића.

Прво ц. к. повл. паробродско друштво.

РЕД ПЛОВИДБЕ
ПУТНИЧКИ ПАРОБРОДА.

Од суботе 1. септ. пловит ће путничке лађе.
Средом и суботом из **Будим-Пеште у Н. Сад.**
Четвртком и недељом из **Новог Сада у Будим-Пешту**
по истом досадашњем реду, као лађе из **Будим-Пеште за Земун** и полазе:
Из **Будим-Пеште** у 7 сати у јутру.
Из **Новог Сада** после ½11 сати пре подне.

Курз бечке берзе 6. (18.) окт.

5% металици	64.25
5% народног зајма	66.70
Државни зајам од 1860 г.	110.—
Акције банчине	731.—
Кредитне акције	210.75
Лондон	118,60
Угарске разтеретнице	77.—
Темишварске разтеретнице	75.—
Ердељске разтеретнице	74.50
Хрватско-славонске разтеретнице	84.50
Сребро	104 50
Ц. кр. дукати	5.68
Наполеондори	9 49
Немачке марке	58.55

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

БЕЧ 1. октобра. Недељни извештај са марвене пијаце Сан-Маркса од Кеглића и Деметровића.

Понедељник 26. септембра пијаца за рогату марву. На данашњу пијацу дотерано беше свега 3617 комада говеда, и то по расама: 1700 комада мађарски, 1568 ком. пољски, 143 ком. немачки и 206 ком. српски; по квалитету: 1803 ком. рођени штајски и 1814 ком. травски говеда а по врстама: 3487 волова, 9 бикова, 20 крава и 101 комад бивола. Беч купио је 1683, околина 1727, Горња Аустрија 118 комада а остало је непродато 89 комада. Плаћало се за мађарске штајске волове 56—60 и по ф. пољске 56—60 ф. немачке 56 до 60 ф. за мађарске травске волове 50—55 и по ф. за пољске 46—56 ф за српске 51—53 и по ф. за бикове 46—50 ф. краве 48—54 ф. а за биволе 35 44 ф. по метарској центи на живо без порезе.

Уторак 27. септембра пијаца за свиње. На овој пијаци беше свега 3345 комада и то по квалитету: 933 ком. лаки пољски свиња, 1439 средње тежине и 973 тешки; па премда је пијаца прилично жива била ипак се цене од прошле недеље одржале. Плаћало се за лаке свиње 38—44 н. за средње 47—49 н. а за тешке свиње 50—51 и по н. по килограму. Остало је од прилике 300 ком. непродато.

Четвртак 29. септембра пијаца за ситну стоку. На ову пијацу беше дотерано свега 1981 комади телади, 1451 ком. живи свиња разне тежине и 493 ком. заклани свиња, 12,278 ком. оваца, 50 јагњећа, 18 ком. јелена, 6 козута 250 јечева и 13 500 килограма израђена меса. Пијаца је била врло жива и продало се скоро све. За живу телад плаћало се 38—57 н. за заклану телад 48—68 н. за овце 35—46 н. по килограму, за јагњеће 6—14 ф. по пару а свиње продати су по цени од уторника.

ОГЛАСИ.

ОГЛАС.

Од стране опћинског уреда у Митровици расписује се на дан 29. листопада т. г. у 8 сати из јутра јавна дражба на којој ће се 220 јутара опћинских ледина и 80 јутара ораће земље (у једном комаду али посебно опшанчени) које су на подмирење црквено-школских потребоћа како православне тако и католичке вероисповести одцепљене, на три односно пет година т. ј. од 1. сечња 1878. до 31. просинца 1880. односно 1882. у закуп дати. Поменута земља у једном комаду лежи поред вароши и препоручује се како за пашу тако и за орање као земља прве врсте.

Сваки дражбеник имаће при почетку дражбе десет процента жаобине положити, која ће се њему концем дражбе ако досталац неостане и повратити.

Ближи дражбени увети могу се свагда код овог уреда увидити.

У Митровици 8. листопада 1877.

3—3 ОПЋИНСКИ УРЕД.

СТЕЧАЈ.

Црквено-школска општина ова расписује стечај на упражњено своје учитељско место, са којим је скопчана годишња плата од 300 фор. безплатан стан и 6 хвати дрва за огрев. Осим тога код погреба, парастоса и водица — где буде зван пристојно се награђује.

Од учитеља се иште да имаде леп глас, да је и у црквеном појању и правилу особито вешт, које му такођер овде у дужност спада.

Који ово место добити жели, нека се са својим подкрепљеним молбеницама обрате на подписаног председника.

У Броду на Сави 25. септембра 1877.

МИХАИЛ ТАСОВАЦ,
3—3 председник.

Најбоље зубе и целокупне жвакалице
намешта
Др. В. ДИК
зубни лекар из Будим-Пеште,
с гаранцијом и без бола.

Ординује у гостионици „код царице Јелисавете" у соби бр. 22. од 9 сати за јутра до 5 сати пред вече. 3—

Бавиће се овде само кратко време.

Шпецерајска и Гвожђарска трговина
ЂОРЂА ПЕТРОВИЋА
у Иригу
потребује једног од млађи спомоћника и једног шегрта који разуме и гвожђарску трговину имаће првенство. 3—3

Шпецерајска и мешовита трговина
ПАВЛА АРСЕНИЋА
у Илоку
потребује два шегрта. 4—5

ОБЈАВА ЗА ЖЕНСКИЊЕ.
Х. Лајтнер из Беча
приспеће овамо у новембру и то на кратко време са најновијим јесењим и зимским мустрама у 3—3
конфекцији за госпође.

ДВОКАТНА КУЋА
у дунавском сокаку позната са шилтом „код црне мачке" бр. 1854 на продајуми је са повољним условима.

Купца умољавам да се на мене као притјажатеља обрати. 4—5 ГАВР. БАРАКО.

200 катастрални јутара ораће земље
покојног госп. мајора Јована витеза Милекића у Митровици издају се на три или више година под закуп.

Једна парцела исте земље велика је 135 јут. на истој има економни зграда и удаљена је по сахата од Митровице Друге две парцеле свака од 33. јутра само су један четврт сахата од Митровице далеко.

Уз ту земљу спада још неколико минута само од исте а на крају лежећи добро са кућом, шталом, шупом, великом авлијом за гувно, баштом и великим чардаком, која се за оставу хране као магазин даде употребити.

Земља заједно са обором може се одма под закуп и обраду узети. Закупна цена и увети дознају се код г. Ђире пл. Милекића у Митровици. 2—3

РАТ НА ИСТОКУ

којега су последице, да је наш извоз у доње дунавске пределе сасвим прекинут, принуђени смо да нашу

творницу кинеског сребра

сасма напуштамо те и наше велико стовариште изврсних производа од кинеског сребра испод производне цене продавати.

За углед нека служи овај извор из великог ценовника, кога ми на захтевање franco шиљемо.

Спуштене цене.

	пре	сада		пре	сада
6 кашика за каву	3.50	1 50	1 кутија за масло	5.—	2.—
6 кашика за јело	7.50	2.80	2 чирака	8.—	3.—
6 ножева	7.50	2.80	6 подметача за нож.	5.—	2 70
6 виљушака	7 50	2 80	1 машице за шећер	2.50	1.—
1 вел. каш. за супу	5·—	2 30	6 дезерт-ножева	6,—	2.50
1 вел. к. за млеко	3.50	1.50	6 дезерт-виљушака	6.—	2.50
1 кутија за шећер	14.—	8,—			

Најновије гарнитуре маншетн-дугмета по 1 ф. — са машином, запушача од јагњеде са животињским главама по 40 н.

После изврсни служавника, ибрика за каву тој, намештај за сто, чирака с три крака, посипача за шећер, сервиз за јаја, чачкалице за шећер, гарнитуре за сирће и зејтин и још више други ствари по тако исто чудновато умереној цени.

Особито напоменути ваља

6 кашика за јело
6 виљушака
6 ножева
6 кашика за каву
} сва 24 комада заједно у елегантној кутији 24 ф. сада 10.—

То исто од британског сребра сва 24 комада у елегантној кутији само 7 ф. — 6—12

Наручбине са стране извршују се у наточ одма и савестно.

Адреса: **E. Preis**, Wien, Rothenthurmstrasse Nr. 29.

Пропisано на клиникама у Бечу, Паризу, Лондону, Амстердаму.

Кроз 27 година прокушана
АНАТЕРИНСКА ВОДА ЗА УСТА
од
Др. Ј. Г. Поп.
цес. кр. дворског зубног лекара у Бечу, Bognergasse 2.

свакој другој води за уста као прави одвраћало против зубобоље и устни боља, против трулежа и разклимања зуба, предпоставља се, од пријатног мириса и укуса, јача десни и служи као најбоље средство за чишћење зуба. Иста је такођер изврсна вода за грло против вратобоље.

Цена једног стаклета 1 фор. 40 нов.

Попово анатеринско зубно тесто
за чишћење, јачање и одржавање зуба, одстрањење неугодног мириса и зубног камена.
Цена једне стаклене кутије фор. 1.22.

Попово ароматично зубно тесто
кроз много година признато као најбоље средство за негу и одржање зуба. Цена по комаду 35 нов.

Попов вегетабилни прашак за зубе
чисти зубе, одстрањује тај досадни зубни камен, а зубна глазура прими белоћу и њежност све више и више. Цена једне кутије 63 нов.

Др. Попа зубна пломба
којом сваки сам шупље зубе испувити може. Добити се може:

У **Н. Саду**: Д. Кода, К. Б. Грозингер, Љ Стефановић, Г. Плавшић.
У **Осеку**: Јул. Давид, Ј. С. Динес, Ј. Годецки апотекар у горњем и доњем граду.
У **Петроварадину**: Л. Јунгингер.
У **Вел. Кикинди**: Ц Најхолд, Д. Пачу.
У **Сомбору**: Г. Фалчоне, Р. Најндлхофер, Ст. Попић.
У **Винковци**: С. Домац.
У **Вел. Бечкереку**: Т. Илијевић, Ј. Келнер, Јов. Клески, Херман Вајс.
У **Панчеву**: Т. Арсеновић, В. Х. Граф.
У **Земуну**: Д Јовановића.
У **Вуковару**: Ф. Киршбаум, А Крајчовић, Г. Бинерт, Ј. Блуме син, Јов. Фукс.
У **Вршцу**: Милан Ј. Ђорђевић, А. Мо-давањи, Сед. Штрах. 5—12

ОБЈАВА.

Управа „српске задруге за међусобно помагање и штедњу у Н. Саду" решила је у својој седници од 27. септембра (9. октобра) 1877. да по преписима својих правила (штатута) према поверењу што га је у публици стекла, и према томе што је радња исте задруге од почетка њеног пословања, — све више и више напредовала и полета добила, — зајмове на хипотеке (непокретности) под повољним условима издаје.

О чему се поштована местна и страна публика с тиме извештава, да се ближи услови зајма у задругином стапу дознати могу.

УПРАВА.

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић. Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију." Српска народна задружна штампарија.